

Ємчик Олександра
кандидат педагогічних наук
асистент кафедри педагогіки
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У період модернізації освіти особливо підвищується роль компаративістських досліджень. У діючих наукових школах НАПН України в галузі порівняльної педагогіки чітко визначена практична значущість компаративних досліджень: систематичне зіставлення вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду сприяє більш глибокому осмисленню вітчизняних проблем, підвищенню ефективності навчально-виховної діяльності українських освітніх закладів, допомагає адекватно визначити місце і роль української освіти в світовому освітньому просторі.

Відповідно порівняльні дослідження можуть бути присвячені найрізноманітнішим рівням освіти: від вивчення педагогічного процесу в конкретному закладі освіти до тематичних глобальних досліджень в світовій освіті.

У сучасний період зростає роль порівняльних досліджень в галузі педагогіки як необхідність в умовах глобального плюралізму і інтеграції.

Новими тенденціями в розвитку порівняльної педагогіки в зв'язку з інтеграційними процесами в освіті є:

- відкритість дослідного поля до вивчення різних проблем освіти;
- відкритість методології: до гуманітарних наук, до різноманітності філософських позицій, до різноманітності методів.

Незважаючи на відмінність в системах і підходах до освіти в окремих країнах, світові тенденції розвитку освіти включають в себе досить багато

спільного: прагнення до модернізації освіти; підвищення якості освіти; твердження нових цілей і змісту освіти, починаючи з дошкільної.

В сучасних порівняльних дослідженнях в галузі педагогіки використовуються поняття «компаративістський підхід», «компаративний підхід», «порівняльний метод» і «порівняльно-зіставлювальний метод». За своєю суттю ці поняття близькі. У зв'язку з тим, що поняття «порівняльний», «компаративний» і «порівняльно-зіставлювальний» є гіперонімами (поняття, в ставленні до інших понять виражає загальнішу сутність) щодо вихідного, відповідно поняття «компаративістський підхід», яке є першорядним теоретичним обґрунтуванням в рамках нашого дослідження. Логічно звернутися безпосередньо до поняття «компаративістський підхід».

Становлення наукової ідеї, концепції завжди проходить компаративістську стадію. Компаративістський підхід включає осмислення факту, особливостей розвитку науки різних народів, її своєрідності і специфічності.

У руслі нашого дослідження при порівняльному аналізі систем дошкільної освіти різних країн особливого значення набуває системний підхід. Для використання системного підходу необхідно виділити ті характеристики, які найбільш повно представляють сутність національних систем освіти, в нашому випадку в дошкільних освітніх організаціях. Одночасно важливо виявити і ті тенденції, які відображають напрямки і протиріччя розвитку світової дошкільної практики, і ті чинники, які характеризують цей розвиток. При цьому можна визначити те позитивне, що є найбільш цінним для педагогіки в досвіді тієї чи іншої національної системи освіти.

Системний підхід як методологічна підстава задає орієнтири, світоглядні, філософські засади здійснення всього ходу дослідження. Як будь-яка методологія, він характеризується головними поняттями і вчинками (визначальними положеннями).

Поняття «системний підхід» (англ. «systems approach») стало широко вживатися з кінця 1960-х – поч. 1970-х рр. в філософській літературі. Близькими за змістом до «системному підходу» є поняття «системні дослідження», «принцип системності», «загальна теорія систем» і «системний аналіз».

Системний підхід в порівняльних дослідженнях (компаративістиці) передбачає розгляд як окремих інваріантно-інтеграційних сторін освітнього процесу, так і цілісного охоплення систем освіти різних країн або регіонів в їх єдності і внутрішніх зв'язках.

У сучасних науково-педагогічних дослідженнях «системний підхід розглядається як методологія, що забезпечує процес пізнання і розвитку освіти в системній цілісності, складності її системної організованості, у всьому різноманітті властивих йому зв'язків і залежностей» [2].

Використання системного підходу як методологічної основи порівняльного дослідження, відображеного у провідних педагогів-компаративістів, дозволяє виявити тенденції, протиріччя розвитку; визначити механізми оновлення освіти; визначити чинники впливу на цей розвиток; відбирати найбільш успішний досвід, забезпечувати його освоєння і трансформацію в практиці.

Системний підхід в компаративістському дослідженні сприяє вивченню цілісності складу елементів в порівнюваних педагогічних характеристиках, явищах або процесах і особливостях їх зв'язків. Для дослідження системних педагогічних об'єктів актуальним є використання структурно-функціонального аналізу, в основі якого знаходяться складові (система цінностей, соціальні норми, типи спільнот і ролі їх учасників) та функції (самозбереження, інтеграція, досягнення мети і адаптація).

Основоположні категорії нашого дослідження «дошкільна освіта», «позашкільна освіта» розглядаються як сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, які утворюють певну цілісність систем. Ми вважаємо, що системний підхід дозволяє більш глибоко здійснити порівняльний аналіз: виявити тенденції, протиріччя розвитку; визначити загальне і особливе в системах дошкільної освіти різних країн.

Використання культурологічного підходу в порівняльно-педагогічних дослідженнях є традиційним і обґрунтованим специфічністю предмета дослідження – освіти зарубіжних країн, де вона розглядається як феномен культури.

Порівняння освіти різних країн з різними культурними сценаріями має спиратися на культурні передумови і бути вкрай коректним. Це і покликаний забезпечити культурологічний підхід до порівняльного аналізу.

Сутність культурологічного підходу в освіті полягає у вихованні в людини культури і моральності, спрямованої на збереження і відтворення світових культурних цінностей.

Таким чином, значущим є розуміння того, що системний і культурологічний підходи, будучи науково-методологічними підходами до порівняльного дослідження систем дошкільної освіти України та зарубіжних країн, відображають специфіку дошкільної освіти та відіграють важливу роль в порівняльному дослідженні в галузі педагогіки, в якому зіставляються вітчизняний і зарубіжний педагогічний досвід, сприяє більш глибокому осмисленню вітчизняних проблем, підвищенню ефективності освітньої діяльності закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка: навч. посіб. для гуманіст. спец. вищ. пед. навч. закладів. Київ: Вища школа, 2006. 215 с.
2. Гаркуша Н. С. Обоснование научных подходов проведения компаративного педагогического исследования. *Человек и образование*. 2011. № 3 (28). С. 151-154.
3. Єгоров Г., Лавриченко Н. Тенденції розвитку порівняльної педагогіки за кордоном. *Шлях освіти*. 1999. № 1. С. 19–23.
4. Ничкало Н. Г. Порівняльна професійна педагогіка як галузь педагогічного знання. *Порівняльна професійна педагогіка*. Хмельницький. 2011. № 1. С. 6–18.
5. Crossley M. Comparative and International Education: Contemporary Challenges, Reconceptualisation and New Directions for the Field. *Current Issues in Comparative Education*. 2002. Vol. 4 (2). P. 81–86.
6. Fraser S. International and Comparative Education. *Review of Educational Research*, 1967, vol.37, N 1. P. 57–73.